

کاربرد رنگ در نقاشیخط

با نگاهی بر آثار اسماعیل رضایی

اسماعیل رضایی

انتشارات: مهر صادق

www.ketab.ir

۱۵۱۵۱۹۴

سرشناسه: رضایی، اسماعیل، ۱۳۵۷ -

عنوان و نام پدیدآور: کاربرد رنگ در نقاشیخط با نگاهی بر آثار اسماعیل رضایی

مشخصات نشر: تهران: مهرصادق، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۳۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۸۶۹-۲-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: رضایی، اسماعیل، ۱۳۵۷ -

موضوع: نقاشیخط

موضوع: • Calligraphic painting

موضوع: رنگ در هنر

موضوع: Color in art

رده بندی کنگره: ۷۲۶۳/۱۳۹۶ NK۳۶۳۹/

رده بندی دیویی: ۷۴۵/۶۱۹

شماره کتابشناسی ملی: ۴۷۶۸۳۰۰

کاربرد رنگ در نقاشیخط با نگاهی بر آثار اسماعیل رضایی

اسماعیل رضایی / صفحه آرایی: سعید محمدجانی / نقاشی چاپ: رضا تریان

انتشارات: مهر صادق / چاپ: آتلیه طراحی و گرافیک محمدجانی / سال انتشار: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ عدد / آتلیه طراحی و گرافیک محمدجانی: تهران/ ۲۲۸۸۰۷۰۱ / ۴۸۲۸ / ۲۵۱۰۰۰

فهرست

چکیده

مقدمه

هویت و ماهیت رنگ

رنگ یکی از عناصر بصری در مبانی هنرهای تجسمی

طبقه بندی رنگ ها

۱۹

۲۲

۲۶

۲۷

۲۹

۲۹	رنگ‌های اصلی و فرعی
۲۹	رنگ‌های ترکیبی (فرعی)
۳۰	تضاد رنگ ها
۳۱	تقسیم بندی رنگ‌ها بر اساس طیف
۳۱	رنگ‌های کروماتیک (رنگی)
۳۱	رنگ‌های آکروماتیک (غیررنگی)

۳۲

رنگ در فرهنگ و آیین ایران اسلامی

۳۳

هفت رنگ در اسلام

۳۴

رنگ و روانشناسی

۳۷

هنر اسلامی و مفهوم پیام اثر تجسمی ریشه در ذات خداوند

۳۸

نقش رنگ در جهان هستی

۳۹

هنرهای تجسمی ایران سرشار از روح معنویت

۴۰	ریشه نقاشیخط در خوشنویسی
۴۳	صحنه حضور الهی تأکیدی بر کاربرد رنگ در نقاشیخط
۴۴	کاربرد رنگ‌های روحانی در نقاشیخط تأکیدی بر روحانیت اثر
۴۶	ترکیب رنگ‌های مختلف تأکید بر محتوای پیام در نقاشیخط
۴۸	کاربرد رنگ طلایی در آثار نقاشیخط
۴۹	رنگ‌های بهشت مجموعه آثار اسماعیل رضایی

پیدایش نقاشیخط^۱ را نمی‌توان محدود به زمان و مکان خاصی دانست، اما می‌توان گفت در ایران مکتب سقاخانه نقش بسیاری زیادی در خاستگاه اصلی زیباییشناسی و نوآوری هنرهای تجسمی، خط و نقاشیخط معاصر ایجاد کرده است. تکامل خوشنویسی و ظهور نقاشیخط از بطن مکتب سقاخانه‌ای، به‌ویژه در دوران قبل از انقلاب اسلامی کاملاً واضح و روشن است. فصل‌های مشترک و فراگیر در آثار هنرمندان سقاخانه‌ای، به‌کارگیری از حروف الفبای فارسی و استفاده رنگ است. حروف الفبای فارسی در گذر زمان همواره دستخوش تکامل و نوآوری بوده و رنگ بوی خاصی در سال‌های اخیر در هنرهای تجسمی بر خود گرفته است. به سبب گسترش روزافزون علوم ارتباطات و حذف شدن مرزها، با شعار "دهکده جهانی" مارشال مکلوهان،^۲ تبادل تجربیات، فرهنگ، آثار و علوم در بین هنرمندان ایران و جهان، خصوصاً حوزه هنرهای تجسمی جهت و سرعت قابل توجهی پیدا کرده است. که این مهم نیز در حوزه هنرهای تجسمی، خصوصاً نقاشیخط هم بی‌بهره نمانده است. در دسترس بودن مجموعه آثار هنرمندان به نام و مکتب‌های هنری اغلب فرهنگ‌های دیگر و ایسم‌های غرب، تأثیر بسیاری بر هنرهای تجسمی ایران داشته و دارد. اغلب هنرمندان این مرزوبوم با تأثیرپذیری از دیگر مکاتب هنری تلاش در بومی کردن هنرهای تجسمی ایران را داشته و سعی در برقرار نمودن و پیوند با سایر فرهنگ‌ها را دارند. از این‌رو است. که هنرهای تجسمی و نقاشیخط در ایران وارد عرصه جدیدی شده است. که هرروزه شاهد ظهور عناوین و اسلوب‌های متعدد در این مکتب هستیم. به سبب نوجوان بودن این مکتب در ایران و با تالیف براییدن نقاشیخط، تاکنون تعریف دقیق و چهارچوبی قانونمندی، توسط هنرمندان این مکتب به

(Calligraphy Painting)

مارشال مک‌لوهان (Marshall McLuhan) (۱۹۱۱-۱۹۸۰)، استاد مرکز مطالعات رسانه‌ای تورنتو، او مطرح‌کننده مفهوم "دهکده جهانی" است.

رشته تحریر درنیامده است. به همین سبب نیازمند مطالعه و پژوهش بسیاری است. پیرایه هر چیز باید ابتدا در مورد "رنگ"^۲ که به عنوان مؤلفه اصلی این پژوهش در نظر گرفته شده است، اطلاعاتی بنیادی به دست بیاوریم. تا بتوانیم در مورد مسیری که "رنگ" در خلق آثار نقاشی خط طی کرده است، و به جایگاه و اهمیت آن خود را در نقاشی خط رسیده است، بحث نماییم. "رنگ" یکی از اصطلاحات کلیدی است. که استفاده از آن در مباحث هنری بسیار رایج است، به گونه ای که می توان آن را یکی از مهم ترین کیفیات و مفاهیم اصلی هنر در نظر گرفت.

"تعریف علمی رنگ بازتابی از نور است که به شکل های متفاوتی درمی آید و این بازتاب، مجموعه وسیعی را شامل می شود. اگر یک ناحیه باریک از طول موج های نور مرئی توسط ماده جذب شود رنگ به وجود می آید. رنگ به هر مایع، شبه مایع یا هر ترکیب صمغ مانند ای که موقع اعمال شدن، لایه نازکی را جهت پوشاندن جسمی جدید ایجاد کند، گویند." (استوار، ۱۳۹۱: ۲).

در سال های ابتدای ظهور نقاشی خط، استفاده از خط، فقط یک عنصری مناسب بود. تا با ترکیب و تلفیق با هنرهای بومی ایران به عنوان یک شناسه هویتی در آثار نقاشی به کار گرفته شود. یعنی می توان این چنین عنوان کرد، جهت نسبت دادن اثر هنری به خاورمیانه، شرق یا همان رویکردی با عنوان شرق شناسانه (Orientalism)،^۳ به کار برده می شود. که جنبه ای دیگری را در بر نداشته است. و برای برخی از هنرمندان دیگر نیز خط تنها یک عنصر بصری بود. و به مفاهیم نهفته در پس کلمات چندان توجهی نداشتند. استفاده از خط و ترکیب آن با عنصر حیاتی به نام رنگ به طور مشترک در آثار هنرمندان بسیار مشاهده کرد.

^۲ رنگ (Color)، مفهیم عنصر بصری و تجسمی رنگ می باشد. رنگ در همه ابعاد زندگی جاری است به عبارت دیگر و گفته این: "رنگ خود زندگی است".

این پژوهش با عنوان "کاربرد رنگ در نقاشیخط با نگاهی بر آثار اسماعیل رضایی" حدام بررسی و تحلیل کاربرد رنگ و علل استفاده آن در آثار او که در این حوزه نقاشیخط به فعالیت پرداخته، می‌نماید. همچنین وابستگی و همبستگی اصول و قواعد مبانی هنرهای تجسمی با کیفیت‌های بصری را مورد تأمل قرار می‌دهد. به دلیل استفاده از رنگ‌هایی که در سنت ایرانی و در دیگر آثار هنرهای تجسمی و تأثیر آن در آثار نقاشیخط به‌وفور مشاهده می‌گردد. با مطالعه و تحلیل در کاربرد "رنگ" با مواد و متر یال‌های مختلف در آثار اسماعیل رضایی که یکی از کیفیت‌هایی است که در مکتب نقاشیخط پدید آمده و یکی از دلایل ظهور و منشأ مکتب نقاشیخط بوده، پرداخته می‌شود.

این پژوهش با تکیه بر مفاهیم و خواص رنگ‌ها در آیین‌ها و مذاهب مختلف معنا و ماهیت رنگ را بررسی می‌نماید. بسی شگفت‌انگیز است در بسیاری از موارد بارنگ‌های هفت‌گانه علاوه بر فرهنگ و معارف اسلامی در عرصه هنر اسلام عجین و تأویل شده است. قدما رنگ‌های اصلی را هفت گونه می‌دانستند و نیز برخی اقوام در گوشه‌ای خود هفت‌رنگ اصلی، سیاه، سفید، قرمز، سبز، زرد، آبی و قهوه‌ای را دارند. به همین سبب بر آن آمادیم که روابط و دلایل کاربرد انواع "رنگ" با ارتباط متر یال‌های مختلف در آثار نقاشیخط و همچنین با تکیه بر آثار خلق‌شده توسط اسماعیل رضایی با مجموعه آثار "رنگ‌های بهشت" به رشته تحریر بیاوریم.

اسماعیل رضایی

زمستان ۱۳۹۵